

Kainuun siltasopimus

tammikuu 2019

Sisällysluettelo

1. Siltasopimuksen tausta, tavoite, kohdennus ja perustelut toimialojen valinnalle	3
2. Kainuun työttömät työnhakijat.....	7
3. Toimenpidekokonaisuudet työvoiman saannin varmistamiseen	8
3.1 Saavutettavuus.....	8
3.2 Koulutus ja osaaminen.....	11
3.3 TKI-alustojen vahvistaminen	14
3.4 Kansallinen ja kansainvälinen rekrytointi sekä työperäinen maahanmuutto	15
3.5 Tunnettuus, veto- ja pitovoima	19
4. Siltasopimuksen seuranta.....	20
LIITE 1 KaiCellFibers Oy, Paltamon biotuotetehdasinvestointi.....	21

1. Siltasopimuksen tausta, tavoite, kohdennus ja perustelut toimialojen valinnalle

Tausta

Kainuu ehdottaa valtion ja Kainuun välistä siltasopimusta Kainuun positiivisen rakennemuutoksen onnistuneen toteutumisen varmistamiseen. Positiivisella rakennemuutoksella tarkoitetaan tilannetta, jossa alueen elinkeinorakenne ja työllisyys muuttuvat nopeasti. Yritykset perustavat uusia tuotantoyksiköitä tai lisäävät muuten merkittävästi työpaikkoja. Yhden toimialan positiivinen kierre johtaa osaltaan kasvuun myös muilla toimialoilla. Positiivinen rakennemuutos, hyvät kasvunäkymät ja työvoiman saatavuuden haasteet leviävät koko Suomessa. Globaalissa ympäristössä toimivat yritykset vaativat laadukkaat toimintaedellytykset sekä osaavaa työvoimaa. Positiivisen rakennemuutoksen edistäminen edellyttää paitsi nopeita ja tehokkaita lyhyen aikavälin toimia, myös pitemmän aikavälin muutoksia.

Kainuun talouden kasvu on ollut kovaa viimeiset kolme vuotta ja tulevat näkymät ovat erittäin positiiviset, varsinkin jos suuret vireillä olevat investoinnit toteutuvat. Kainuuseen lähivuosille suunniteltujen investointien arvo on yli 2,4 miljardia euroa ja näiden myötä tilapäinen ja pysyvä lisätyövoiman tarve 4600 henkilöä. Osa investoinneista on jo toteutunut tai toteutumassa. Investoinnit kohdistuvat erityisesti kärkitoimialoille mutta myös muille aloille, kuten rakentamiseen. Esimerkiksi Terrafamen akkukemikaalitehdas tarvitsee rakennusaikana 600 henkilöä töihin ja suunniteltu KaiCell Fibers biotuotetehdas 2000 henkilöä.

Elinkeinoelämän ja yritystoiminnan sekä työttömyyden määrän ja rakenteen tilanne oli Kainuussa loppuvuodesta 2018 parempi kuin vuotta aiemmin. Kaikkien toimialojen liikevaihdon indeksin kasvu 2016 oli suurin Kainuussa (11 %) (koko maa 2,4 %). Myös maakuntien arvonlisäyksen kiinteähintainen muutos vuonna 2016 oli suurin Kainuussa (lähes 6,5 %) ja vielä vuonna 2017 muutos oli suurempi kuin koko maassa (Kainuu 3,7 %, koko maa 3,0). Vienti on kasvanut 51 % vuodesta 2013 vuoteen 2016.

Kainuun kärkitoimialat: botalous, kaivostoiminta, matkailu ja teknologiateollisuus (metalli sekä ICT ja elektroniikka) ovat hyvässä kasvussa sekä liikevaihdoltaan että henkilöstömääriltään. Voimakas kasvu näkyy jo yritysten vaikeutena saada osaavaa työvoimaa ja se on noussut Kainuussa kasvun pullonkaulaksi. Siltasopimuksessa työvoiman saannin turvaamistoimet kohdennetaan Kainuun aluetalouden kannalta kriittisiin toimialoihin ja hankkeisiin, joissa jo on tai on tulossa suuri työvoimatarve.

TE-toimistossa oli joulukuun 2018 lopussa 762 avointa työpaikkaa. Työvoiman riittävyyttä Kainuussa uhkaa työvoimaan tulevien nuorten ikäluokkien pienuus, väestön korkea keski-ikä sekä mittavat eläköitymiset ja poistumat työelämästä. Kainuu menettää nuorta väestöä mm. koulutusmahdollisuuksien rajallisuuden vuoksi. Kainuun työmarkkinoilta poistuu eläkkeelle vuoteen 2030 mennessä noin 5700 henkilöä eikä paikallinen työvoima riitä tilastokeskuksen väestöennusteiden toteutuessa eläköitymisen myötä vapautuviin työpaikkoihin. Kainuun työttömyys on laskenut yhtäjaksoisesti yli kolme vuotta. Pitkäaikaistyöttömyys on lähes puolittunut syksyn 2016 tilanteesta. Joulukuun lopussa (2018) Kainuun työttömyysaste oli 11,5 % (Sotkamo 8,5 % - Puolanka 16,9 %). Ongelmana on kuitenkin rakenteellinen työttömyys (58 % kokonaistyöttömyydestä) ja työvoiman matala koulutustaso. Kainuun työllisyysaste on 66 % (vuoden 2018 II neljännes). Lisäksi miesten työllisyysaste on huomattavasti alempi kuin naisten. Työvoiman riittävyyden turvaaminen edellyttää työllisyysasteen nostamista, runsasta mutta hyvin suunniteltua ja hallittua maakuntaan muuttoa kotimaasta ja ulkomailta sekä ketterää ja tuloksellista perus- ja täydennyskoulutusta.

Siltasopimus on valmisteltu Kainuussa laajapohjaisella yhteistyöllä, jota on ohjannut Kainuun maakuntahallitus. Prosessin tuloksena on syntynyt osaavan työvoiman saannin turvaamiseen paljon toimintaideoita, joista vain osa tulee siltasopimukseen. Loppuja aihiota työstetään eteenpäin konkreettisiksi toimenpiteiksi hanketoimijoiden ja rahoittajien yhteistyönä.

Siltasopimus on valtion (TEM, VM, YM, OKM, LVM) ja alueen yhteinen prosessi, jossa molemmat osapuolet sitoutuvat mahdollisuuksien mukaan edistämään kasvun mahdollisuuden hyödyntämistä. Se perustuu toimijoiden yhteistyöhön ja alueen tilanteen ja toimenpiteiden tarkasteluun horisontaalisesti - samaan aikaan useiden hallinnon alojen ja maakunnan kautta. Erityisessä tarkastelussa ovat lyhyen tähtäimen toimet, jotka käynnistyvät ja toteutuvat vuosina 2019–2020. Toimenpiteitä toteutetaan valtion ja kuntien kehysten ja talousarvioiden puitteissa, eivätkä asiakirjan kirjaukset sido osapuolia.

Tavoite

Siltasopimuksessa keskitytään Kainuun positiivisen rakennemuutoksen onnistumiseen ja ratkaisutoimet kohdennetaan osaavan työvoiman saannin turvaamiseen. Toimenpiteet toteutetaan valtion ja Kainuun välisenä yhteistyönä. Tavoitteena on turvata osaavan työvoiman saaminen nimetyillä Kainuun kehityksen kannalta kriittisillä toimialoilla ja kohteissa sekä parantaa osaavan työvoiman saatavuutta yleisesti kaikilla toimialoilla yrityksissä ja julkisella sektorilla.

Kohdennus

Työvoiman saannin turvaaminen on erityisen tärkeää Kainuun aluetalouden kannalta kriittisillä toimialoilla, joiden kestäväällä kasvulla tai palvelujen saatavuuden (esim. sote-palvelut) varmistamisella on laajat positiiviset kerrannaisvaikutukset. Työvoiman hankinta on samalla myös alueen kannalta keskeisten teollisten investointien toteutumisen sekä palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden varmistamista.

Siltasopimukseen valitaan seuraavat Kainuun kriittiset toimialat:

- Kaivostoimiala (erityisesti Terrafame, Silver ja Mondominerals)
- Metalliteollisuus (erityisesti Transtech / Skoda)
- ICT ala ja erityisesti ohjelmoijat
- Metsäbiotalous kohdentuen puutuoteteollisuuteen (erityisesti Kuhmon Kantola, Woodpolis, teollisuusalueen yritykset), puunkorjuuseen ja metsänhoitoon, KCF:n Paltamon biotuotetehdashankkeeseen (ks. liite 1)
- Matkailu
- Sosiaali- ja terveydenhuoltoala

Työvoiman tarpeen tunnistamisen rinnalla kuvataan työvoiman kysynnän ja tarjonnan tilanne sekä kohtaanto-ongelmat työmarkkinoilla.

Siltasopimuksessa esitetään välittömiä tuloksia tuovia toimenpiteitä, kuten rekrytoinnin tehostaminen. Samoin sopimuksessa on pitkän ajan kuluessa tuloksia tuottavia toimenpiteitä, kuten mainetyö sekä Kainuun veto- ja pitovoiman vahvistaminen.

Kainuu tuo siltasopimukseen pilottiesityksiä valtioneuvoston ja alueen yhteisesti kehitettäväksi. Pilotit ovat osaavan työvoiman saatavuuden ratkaisemiseen kohdistuvaa konkreettista valtion, Kainuun ja muiden siltasopimusalueiden yhteistyötä, joissa alueet tekevät varsinaisen kehittämistyön. Ongelmat, joihin Kainuun pilotit kohdistuvat ovat kansallisesti kriittisiä, tulokset kansallisesti merkittäviä ja hyödynnettävissä koko maassa. Kainuu toivoo pilotteihin seuraavanlaista tukea:

- 1) konsultointia ja tukea pilottien toteuttamiseen, valtion ja alueen yhteistä prosessia ohjaavaa ryhmää, joka huolehtii että valtakunnallisesti hyödynnetään pilottien hyvät käytännöt ja opitaan epäonnistumisista.
- 2) kokeiluille pilottistatusta ja riittävää suoraa rahoitusta. Tämä mahdollistaa pilotista tiedottamisen, vuorovaikutuksen pilotin ja muun yhteiskunnan välillä sekä mahdollisen lisäresurssin hakemisen erilaisiin pilotteihin liittyviin kehittämissaihoihin.

Perustelut toimialojen valinnalle

Kaivannaisala

Kaivannaisalalla on Suomessa suuret kasvun mahdollisuudet. Raaka-aineiden riittävyys on maailmanlaajuinen ongelma. Suomalainen kaivososaaminen nojaa perinteisesti metallin jatkojalostukseen, teknologiateollisuuteen ja laiteosaamiseen. Kaivannaistoiminta on voimakkaimmin kasvavia (sekä liikevaihdoltaan että henkilöstömäärältään) toimialoja Kainuussa. Kaivannaistoiminnan liikevaihto vuoden 2017 lopussa oli yli 300 M€. Vuoden 2018 tammi-kesäkuussa liikevaihto kasvoi 63,2 % edellisvuodesta. Kainuun maakuntaohjelman tavoitteena on, että kaivannaisklusterin henkilöstömäärä kasvaa 15 % ja liikevaihto 25 % vuoden 2016 tasosta vuoteen 2021 mennessä.

Kaivosten alueellinen vaikutus ulottuu laajalle suorien kaivostyöpaikkojen ohi. Kaivosteollisuuden prosessi- ja ympäristömonitorointi on valittu yhdeksi älykkään erikoistumisen painotukseksi. Kainuussa on neljä toimivaa kaivosta. Terrafame edustaa metallimalmikaivostoimintaa (nikkeli). Mondo Minerals, Juuan Dolomiittikalkki ja Tulikivi tuottavat teollisuusmineraaleja (talkki, kalsiitti ja vuolukivi). Terrafame on ylivoimaisesti Kainuun suurin kaivos. Ramboll Finland on syksyllä 2016 suorittanut arvion Terrafamen toiminnan vuotuisista vaikutuksista vuosille 2019–2023 yhtiön toimiessa strategiansa mukaisesti täydellä kapasiteetilla. Odotettavissa on, että Terrafamen tuotannon arvo kerrannaisvaikutuksineen nousee vuositasolla noin 1,1 MRD euroon. Vaikutus Suomen BKT:een on 430 MEUR, josta Kainuussa syntyy 225 MEUR. Terrafamen viennin arvoksi arvioitiin hintaennusteilla noin 380 MEUR vuodessa, joka yli kolminkertaistaa Kainuun viennin. Terrafame työllistää Kainuussa suoraan noin 1500 henkilöä.

Kaivannaisalalla on nyt ja lähivuosina merkittäviä työvoimatarpeita Kainuussa:

- Koko kaivostoimiala: 200 avointa työpaikkaa uusista investoinneista (akkukemikaali ja Silver) sekä alihankintaketjut noin 50 työpaikkaa
- Terrafamen akkukemikaalien tuotanto: 140 uutta työpaikkaa prosesseihin ja kunnossapitoon
- Sotkamo Silver: 60 uutta työpaikkaa (eniten kunnossapitoon ja toiseksi eniten prosesseihin)
- Terrafamen uraanin talteenotto luo lisäksi työpaikkoja tulevina vuosina
- Muissa kaivoksissa vapautuu yksittäisiä työpaikkoja

Metalliteollisuus

Metalliteollisuus on vahva elinkeinoala Kainuussa ja metalliteollisuuden innovaatiot on valittu Kainuun älykkään erikoistumisen painotukseksi. Kainuun maakuntaohjelman tavoitteena on, että metalliklusterissa liikevaihto ja henkilöstömäärä jatkavat kasvuaan ja saavuttavat vuoteen 2021 mennessä korkeimman tasonsa 2000-luvulla.

Metalliteollisuuden liikevaihto ja henkilöstömäärä on kasvanut Kainuussa viime vuosina reippaasti ja ala kärsii osaavan työvoiman puutteesta. Suurin osa toimialan työvoimatarpeesta syntyy Transtech / Skoda raidekaluston tuotantoon; arvioituja avoimia työpaikkamääriä on noin 70. Tilauskanta on hyvä ja toimiala kasvussa. Suurin tarvittavien työntekijöiden ammattinimike on hitsari.

ICT -ala ja erityisesti ohjelmoijat

Yhtäältä ICT -osaajien tarve koskettaa digitalisaation voimistumisen seurauksena kaikkia toimialoja. Erityisesti pulaa on ohjelmoijista. Toisaalta Kainuun kasvava peliala tarvitsee yhä enemmän työvoimaa. Alan yritysten työvoimatarve lähivuosina on noin 100 uutta työntekijää.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoala

Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon alalta eläköityy reilusti yli 1000 henkilöä vuoteen 2027 mennessä, samalla väestön ikääntyessä alan työvoimatarve uhkaa kasvaa, mikäli sitä ei onnistuta tehostamisen ja innovaatioiden kautta hillitsemään. Suurin pula on sairaanhoitajista ja lähihoitajista. Näitä kaikkia koulutetaan KAMKilla ja KAOLla. Mikäli koulutusohjelmiin saadaan riittävästi opiskelijoita ja mikäli he valmistuttuaan jäävät töihin Kainuuseen, SOTE:n merkittävin rekrytointitarve pystytään osittain ratkaisemaan, mutta senkin jälkeen jää pulaa työntekijöistä. Keinoina tulisi toteuttaa:

- SOTE -alan koulutuksen markkinointi (vetovoima); Kainuun SOTE -alan työnantajien yhteydenpito opiskelijoihin koko opiskelujen ajan (veto- ja pitovoima)
- Lisää aloituspaikkoja alan koulutukseen KAMKille ja KAOLle. Näin turvataan riittävä osaajamäärä, osa valmistuvista muuttaa kuitenkin pois.
- Maakunnallista yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan osaavan työvoiman saannin turvaamisessa pitää entisestään kehittää Kainuun SOTE:n, yritysten, KAMK:n ja muiden toimijoiden kesken. Erilaisia rekrytoinnin ja osaamisen kehittämisen malleja tulee edelleen kehittää.
- EURES-rahoituksen hyödyntäminen kv-rekrytoinneissa

Metsäbiotalous

Puutuoteteollisuus

Yksi Kainuun merkittävimmistä raaka-aineista on metsävarat, joiden määrä kasvaa koko ajan. Metsäbiotaloudessa ennakoidaan olevan biotalouden osa-alueista suurimmat kasvun mahdollisuudet Kainuussa. Alueella ei ole kuitenkaan kuitupuulle riittävää käyttöä. Puu- ja metsävarojen kestävä aineellista hyödyntämistä voidaan merkittävästi kasvattaa uusilla teollisilla investoinneilla sekä lisäämällä paikallista jalostustoimintaa ja osaamista sekä nostamalla tuotannon jalostusastetta. Kainuun maakuntaohjelman tavoitteena on, että biotaloudessa saavutetaan vuoteen 2022 mennessä noin 760 miljoonan euron liikevaihto ja noin 3700 henkilöstömäärä.

Puutuoteteollisuus on merkittävä osa metsäbiotaloutta. Kainuussa on kaksi teollista sahalaitosta (Kajaaniwood Oy ja Kuhmo Oy). Niiden suora työllistyvyys on 635 henkilötyövuotta ja välillinen 1430 henkilötyövuotta sekä vuosittainen liikevaihto noin 135 miljoonaa euroa. Kainuun sahateteollisuus tavoittelee 50 % kasvua nykyisestä vuoteen 2020 mennessä. Onnistuessaan 50 prosentin kasvu tuo 800 uutta työpaikkaa sekä 67 miljoonaa euroa lisää liikevaihtoa.

Kuhmossa on Kainuun puutuoteteollisuuskeskittymä. Kuhmon Woodpoliksen teollisuusalueella aloitti joulukuussa 2014 Oy CrossLam Kuhmo Ltd:n CLT-tehdas. Vuonna 2016 Kantolan alueella aloitti Elementti-Sampo Oy, joka toimii CLT-levyjien jalostuksessa ja varustelussa. Woodpolis puutuoteteollisuusalue ja -klusterissa liikevaihto on noin 130 M€, yrityksiä 12 ja työpaikkoja 315. Tavoitteena on uusia työpaikkoja 50-70, liikevaihdon kasvu 70-100M€ ja 4 uutta yritystä vuoteen 2020 mennessä.

Työntekijöiden puute ja rekrytointiongelmat ovat alan kasvun merkittävänä hidasteina. Puutaloelementtien valmistaja on suurin toiminimike. Kysyntää on, ja jos on työvoimaa, toimeksiannot voidaan ottaa vastaan.

Kainuun vetovoiman heikkous vaikeuttaa työntekijöiden löytämistä. Rekrykoulutuksen varaan ei voida loputtomiin rakentaa työvoiman saantia. Toimialan tarpeet ovat yksittäisiä ja niihin on Kainuussa ehkä haastavaa saada koulutusta.

Puunkorjuu ja metsänhoitoala

Mikäli tavoitellut metsäbiotalouden teolliset investoinnit toteutuvat Kainuussa, metsäbiotalous luo Kainuuseen 800 uutta työpaikkaa ja tuotanto nousee 645 miljoonalla eurolla vuodessa. Vaikka teolliset investoinnit eivät toteutuisi ja raaka-aine viedään muualle jalostettavaksi, metsäbiotalous tuo kuitenkin puunkorjuuseen ja metsänhoitoon 400 uutta työpaikkaa. Tämä toteutuu, koska hakkuut ja puun kysyntä joka tapauksessa lisääntyvät.

Puun kysynnän ja hakkuiden lisääntyminen tuo puunmyyntituloja 80 milj.€/vuosi ja saman verran tulon lisäystä urakointiin. Yhteensä lisäystä tulee 160 milj.€/vuosi, jonka ohella syntyy kerrannaisvaikutuksia aluetalouteen ja työllisyyteen. Metsäbiotalouden kasvutavoitteet eivät toteudu ilman riittävää työvoimaa puunkorjuuseen ja metsänhoitoon. Metsien hakkuumäärät kasvavat nopeasti ja työvoiman tarve kasvaa kokoajan. Välitön työvoimatarve puunkorjuuseen ja metsänhoitoon on 400 htv (kaksinkertaistaminen nykyisestä). Välitön tarve metsäkonekuljettajista on 50-100 henkilöä. Kainuun alueellisen metsäohjelman tavoitteiden saavuttaminen edellyttää 150 – 300 metsäkonekuljettajan rekrytointia. Tällä hetkellä työvoiman puute hidastaa konkreettisesti alan kasvua. Osa koneyrityksistä on vähentänyt konekantaan, koska työvoimaa ei ole saatu. Hakkuumäärien kasvaessa myös metsäpalveluiden tuottamiseen tarvitaan lisää työvoimaa.

Matkailu

Matkailu on Kainuulle erityisen merkittävä elinkeino: matkailun osuus alueen BKT:sta on 4,2 % (koko maa 2,5 %). Kainuu tunnetaan monipuolisena ja turvallisena ympärivuotisena loma-alueena aktiivisesti kehitettävien vetovoimaisten matkailukohteidensa takia. Luonto-, kulttuuri- sekä liikunta-, aktiviteetti- ja hyvinvointimatkailu kasvavat kansainvälisesti voimakkaasti. Kainuun matkailun kehittämisellä pyritään Kainuuseen tulevien matkailijamäärien runsaaseen kasvuun. Tavoitteena on, että matkailuelinkeino kasvaa 5 prosentin vuosivauhtia liikevaihdolla ja yöpymisvuorokausilla mitattuna vuosina 2018–2021. Tällöin liikevaihto kasvaa noin 174 milj. euroon ja henkilöstömäärä noin 1890 henkilöön vuoteen 2021 mennessä. Yöpymisvuorokausiin kasvu tuo noin 216 000 lisäyöpymistä nykyiseen noin 1 miljoonaan yöpymiseen. Kasvua haetaan sekä kotimaan että kansainvälisten markkinoiden ympärivuotisesta matkailusta.

2. Kainuun työttömät työnhakijat

Työttömien työnhakijoiden ikärakenne on seutukunnittain hyvin kaksijakoinen. Nuorta työvoimaa on lähinnä vain Kajaanissa ja Sotkamossa. Noin puolet työttömistä on yli 50-vuotiaita. Asiakasrakenne aiheuttaa työmarkkinoille kysyntä/tarjontaongelman, koska nuoria on vähän ja ikääntyneiltä puuttuu usein työmarkkinoiden edellyttämä koulutus. Iän myötä myös koulutushalukkuus vähenee. Kainuun työttömistä työnhakijoista lähes 30 prosentilla ei ole perus- tai ylioppilastutkinnon jälkeistä koulutusta.

Tilanne kärjistyy, kun asiaa tarkastellaan pitkäaikaistyöttömyyden näkökulmasta. Asiakasrakenne edellyttää myös heille tarjottavilta palveluilta keskimääräistä enemmän. Pitkään jatkunut työttömyys ja muut ongelmat vaativat pitkäjänteistä tukea ja ohjausta ennen kuin voidaan ajatella koulutusta ja työllistymistä avoimien markkinoiden töihin. Rakenteellisen työttömyyden osuus kokonaistyöttömyydestä on 58 %. Nämä toimenpiteet aiheuttavat pitkään kustannuksia ennen kuin ne alkavat tuottaa tulosta työmarkkinoilla.

Rakennetyöttömyydelle on ominaista se, että työttömien ammattitaito ei vastaa työvoiman kysyntää. Rakennetyöttömyys ei merkittävästi vähene työvoimapulan aikana. Näillä henkilöillä on pitkäaikais- ja toistuvaistyöttömyyttä, toimenpiteeltä toimenpiteelle sijoittumista.

Kainuun rekrytointiongelmat ovat kääntyneet kasvuun vuodesta 2009 lähtien johtuen ikärakenteesta ja pahentuneet työttömyyden kääntyessä laskuun syksyllä 2015. Yritysten kokemat rekrytointiongelmat ovat olleet viime vuosina maan korkeimpia. Väestön ikärakenne heikentää työvoiman tarjontaa Tilastokeskuksen tarkastelun perusteella vielä vuonna 2030. Kainuun työllisyysaste on 66 % (vuoden 2018 II neljännes). Suurten ikäluokkien siirtyminen eläkeikään ja pois työvoimasta nostaa (työvoiman pienentyessä) työllisyysastetta, vaikka työllisten määrä pysyisi samana. Työllisyysasteen nousu valtakunnan tasolle ei pelasta heikkenevästä huoltosuhteesta muodostuvalta ongelmalta. Työllisyysasteen tulisi nousta lähemmäs 80 prosenttia, jotta koko ajan kasvavan ikääntyvän väestön palvelut voidaan kustantaa. Näin korkeaa työllisyysastetta ei voida saavuttaa Kainuun omien ikäluokkien voimin, vaan se edellyttää välttämättä työikäisen väestön muuttoa maakuntaan kotimaasta ja ulkomailta sekä heidän työllistymistään.

Ikärakennekysymys koskee tietysti myös yrityksiä. Kainuun pienet yritykset ovat usein ikääntyvän yrittäjän varassa. Omistajanvaihdoksissa onnistuminen on erityisen tärkeää, jotta voidaan ylläpitää riittävää yrityskantaa koko maakunnan elinvoiman varmistamiseksi. Ilman vahvaa, lisäarvoa tuottavaa elinkeinoelämää ei ole myöskään verotuspohjaa julkisten sote-, elinvoima- ym. palvelujen tuottamiseen. Mm. maataloustukea hakevista maatalousyrittäjistä lähes 70 % on yli 50-vuotiaita.

3. Toimenpidekokonaisuudet työvoiman saannin varmistamiseen

Kainuun siltasopimuksessa osaavan työvoiman saanti varmistetaan keskittymällä seuraaviin toimenpidekokonaisuuksiin: saavutettavuus, koulutus ja osaaminen, rekrytointin tehostaminen, TKI-alustojen vahvistaminen, kansainvälinen rekrytointi ja työperäinen maahanmuutto sekä pilottiesitykset. Seuraavissa luvuissa on kuvattu toimenpide-esityksiä näihin teemoihin.

Toimenpiteet kussakin teemassa on jaettu käynnissä tai liikkeelle lähdössä oleviin toimenpiteisiin sekä uusiin toimenpiteisiin. Myös käynnissä olevissa toimenpiteissä on esitetty arvioita lisärahoitustarpeesta. Missään tapauksissa ei kuitenkaan esitetä nykyisille hankkeille lisärahaa, vaan kyse on aina uusista kyseiseen teemaan liittyvistä toimista. Rahoituslähteet täsmentyvät myöhemmin alueen ja valtion siltasopimuksen toteutukseen liittyvissä neuvotteluissa. Kainuu suuntaa mahdollisuuksiensa mukaan myös käytössään olevia rahoitusinstrumentteja siltasopimuksen toteuttamiseen. Teemojen esillä pito on tärkeää, sillä esim. Kainuun 1.3.2019 päättyvässä ESR-haussa haetaan ”ESR-hakemuksia, jotka toteuttavat tammikuussa 2019 hyväksyttävän siltasopimuksen sisältöjä” (ks. http://www.rakennerahastot.fi/web/pohjois-suomen-suuralue/etusivu/-/asset_publisher/ObSmSwaBYt5b/content/eu-rahoitusta-haettavana-rakennerahasto-ohjelmasta-%E2%80%9Dkestavaa-kasvua-ja-tyota-2014%E2%80%932020-/maximized).

3.1 Saavutettavuus

Kainuun saavutettavuus maakunnan ulkopuolelta vaatii keskeisten liikenneyhteyksien kehittämistä: lentoliikenneyhteyksien parantamista ja monipuolistamista erityisesti kesäaikaan; junayhteyksien nopeuttamista ja toimivia matkaketjuja maakunnan sisällä sekä Suomen eri osiin ja Venäjälle; Vartiuksen kansainvälisen raja-aseman kehittämistä sekä sujuvia ja turvallisia tieyhteyksiä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntakeskuksiin.

Tietoliikenteellisesti hyvä ja elinkeinoelämän toimintaa tehostava ja investoreita kiinnostava asema edellyttää kapasiteetiltaan riittävät tietoliikenteen runkoverkkoyhteydet kaikkiin pääilmansuuntiin (itä-länsi ja etelä-pohjoinen -suunnissa). Kainuun kotitalouksista 66 % on 100 Mbit/s kiinteän laajakaistayhteyden tarjonnan piirissä (valokuitutarjonta n. 51 %). Kiinteitä tehokkaita verkkoja täydentävät 3G- ja 4G -verkot kattavat lähes koko Kainuun alueen vaihdellen käyttönopeuksiltaan.

Sisäisen saavutettavuuden tavoitteena on palvelutaso, joka mahdollistaa arkipäivisin päivittäisen asioinnin palvelukeskuksista maakuntakeskukseen sekä päivittäiset liityntäyhteydet palvelukeskuksista Kajaanin lentoasemalle ja Kainuun rautatieasemille. Kajaanista toimii päivittäiset asiointiliikenneyhteydet tärkeisiin maakunnan ulkopuolisiin keskuksiin kuten Ouluun ja Helsinkiin. Tieverkon kattavuudessa ja kunnossapidossa (myös alemman tieverkon osalta) tulee huomioida työmatka-, asiointi- ja palveluliikennemäärien ohella elinkeinoelämän ja matkailuliikenteen sekä rajan ylittävän liikenteen tarpeet. Raideliikenteen kehittämisessä keskeistä ovat Kainuun logistisen aseman vahvistaminen, tavaraliikenteen tehokkuus ja sujuvuus sekä henkilöliikenteen nopeuttaminen ja palvelutason parantaminen.

Kainuun maakuntaohjelmassa saavutettavuuden kehittämisen yleistavoitteena on, että Kainuuseen pääsee nopeasti ja sujuvasti eri liikennemuodoilla ja alueella on helppo liikkua. Kainuu on tietoliikenteellisesti nopeasti saavutettavissa ja koko maakunnassa on nopeat tietoliikenneyhteydet.

Kainuun maakunta tekee aktiivisesti toimenpiteitä sisäisen ja ulkoisen saavutettavuutensa parantamiseksi. Valtio-osapuoli osallistuu kehittämiseen mahdollisuuksiensa mukaan ja arvioi valtakunnan kannalta merkityksellisiä liikennejärjestelmän kehittämistoimia ja niiden edellyttämää rahoitusta maantielain mukaisen liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelun yhteydessä. Liikenne- ja viestintäministeriö arvioi tulevia ostoliikennesopimuksia ja velvoitepäätöksiä tehtäessä mm. alueiden tarpeita, ja päätökset osto- ja velvoiteliikenteen kohdentamisesta tehdään osana LVM:n osto- ja velvoiteliikenteen valmisteluprosessia. LVM ei sitoudu alueellisten selvitysten ja toimenpiteiden tekemiseen, mutta selvittää liikennetarpeita, matkaketjujen toimivuutta ja liikennepalveluiden mahdollisuuksia valtakunnallisella tasolla liikennejärjestelmäsuunnitelman valmistelun yhteydessä.

Käynnissä / liikkeelle lähdyssä olevat toimenpiteet

Teema: Saavutettavuus			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (päätetty + haettu)	Arvio lisärahoitus-tarpeesta
1. Lentoliikenne: erityisesti kesäajan lentoliikenteen tarjonnan monipuolistaminen sekä lentoliikenteen jatkuvuuden turvaaminen	Yritykset, kunnat, matkailutoimijat (yhteismarkkinointi-organisaatiot), Kainuun liitto	Pohjois-Suomen kehittyvä lentoliikenne 2020 -hanke, EAKR, käynnistynyt (Kainuu, PP, Lappi); 455 100 € (EAKR päätetty)	-
2. Selvitys Helsinki-Kajaani-junayhteyksien vaikutuksista Kainuun ja Pohjois-Savon sekä niiden lähialueiden elinvoiman ja matkailun kehittämiseen.	TEM	15 000 € + alv. (päätetty)	-

Mahdolliset uudet toimenpiteet

Teema: Saavutettavuus			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (haettu / myönnetty)	Arvio rahoitustarpeesta
3. Pendelöintiyhteyksien parantaminen etäällä taajamista oleviin työpaikkoihin. Koulumatkatukea uudistettava niin, että opiskelijoilla on mahdollisuus saada matkatukea työharjoittelupaikkoihin ja koulutussopimuspaikkoihin ilman määräyksiä viikoittaisten matkojen määrästä. Tämä helpottaa työharjoittelijoiden saantia taajamien ulkopuolisiin työpaikkoihin.	Yritykset, kunnat, Kainuun liitto sekä Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan ELY, oppilaitokset	-	Selviää myöhemmin
4. Tiestön kunnan parantaminen isoille työnantajille menevät pääväylät – tavara- ja henkilöliikenne: Terrafame	Yritykset, kunnat, Kainuun liitto ja ELY, Pohjois-Pohjanmaan ELY, Liikennevirasto	-	1 M€ (Leventäminen mt8740, Eevala-Mustolanmutka)
5. Tiestön kunnan parantaminen isoille työnantajille: Sotkamo Silver (mkl. tieyhteys Kuhmo – Silver, mt. 9005 ja mt. 5284)	Pohjois-Pohjanmaan ELY	0,5 M€ v.2019 (eduskunnan päättämä raha)	7,5 M€ (Silverille menevän ”pääväylän” kunnostamiseen). Muut rahoitustarpeet (mt. 9005 ja mt.5284) määrittävät myöhemmin
6. Tyhjen kiinteistöjen kartoittaminen ja selvitys niiden käyttökelpoisuudesta edullisiksi vuokra- ja myytäviksi (ensi)asunnoiksi pendelöintiyhteyksien päässä työntekijöille ja yrityksille. Kartoitustyö ja toimenpidesuunnitelman laatiminen.	Yritykset, kunnat, Kainuun liitto ja ELY		50 000 € (Kainuun kiinteistöjen kartoitus ja toimenpidesuunnitelman laatiminen) ARA:n (Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus) rahoitus ehkä mahdollinen
7. Liikennepalvelujen ja matkaketjujen kehittäminen matkailu- ja työmatkaliikenteen kannalta optimaaliseksi	Yritykset, kunnat, Kainuun liitto, valtio		50 000 € (Nykytilan analyysi matkaketjujen kehittämisen kriittisistä kehittämiskohteista ja niiden kehittämissuunnitelma)
8. Junayhteyksien parantaminen: A) Taajamajuna työmatka- ja asiointiliikenteeseen Kajaani – Oulu välillä LVMn ostoliikenteenä, B) Kajaani-Oulu -junayhteyden parantaminen: tunnin juna Kajaani-Oulu -välille	Yritykset, kunnat, Kainuun liitto ja ELY, Pohjois-Pohjanmaan ELY, Liikennevirasto, VR		Selviää myöhemmin

Pilottiesitys / Saavutettavuus			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (haettu / myönnetty)	Arvio rahoitustarpeesta
9. Alueellisen junaliikenteen pilotti (Oulu – Kajaani – Kuopio); pilotoidaan junaliikenteen mahdollisia uusia järjestämistapoja ja vuoroja; Holmin selvityksen (ks. toimenpide 2) perusteella nousevat pilottiesitykset	Tarkentuu toimenpiteiden suunnittelun myötä		Tarkentuu toimenpiteiden suunnittelun myötä

3.2 Koulutus ja osaaminen

Työvoiman eläköitymisen sekä toimialojen kasvun aiheuttamaan työvoiman kysyntään on järjestettävä ensisijaisesti alueellista koulutusta, koska näin voidaan parhaiten saada koulutuksen jälkeen alueelle jäävää työvoimaa. Osana täysimittaista koulutusketjua alueen elinkeinoelämän tarpeisiin tarvitaan nopeasti ja joustavasti reagoivaa aikuis- ja täydennyskoulutusta. Joustavia oppimismuotoja ja oppimispolkuja otetaan entistä enemmän käyttöön.

Koulutuksen vaikuttavuuden parantamiseksi ja osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi tulee tiivistää koulutusorganisaatioiden, yritysten, julkisen sektorin työnantajien ja julkisten kehittäjätahojen sekä kansalaisjärjestöjen yhteistyötä ja kumppanuutta. Tulee kehittää vetovoimaisia työ- ja opiskelupaikkoja sekä yhteistä työmarkkinoihin ja osaamistarpeeseen liittyvää ennakointia.

Kainuussa on tällä hetkellä monipuolinen toisen asteen ammatillinen koulutustarjonta. Koko alueen kattava lukioverkko ja teemalukiot, erityisesti Sotkamon urheilulukio ja Vuokatti-Ruka urheiluakatemia ovat alueelle tärkeitä. Ongelmana on tiettyjen koulutusalojen (esim. metalli- ja puutuoteteollisuus) heikko vetovoima. Alueen työmarkkinat vetävät hyvin ammattiin valmistuvia opiskelijoita ja Kajaanin ammattikorkeakoulun (KAMK) rooli toisen asteen jatko-opintopaikkana on vahva. Koulutuksen läpäisyaste tulee Kainuussa jatkossakin pyrkiä turvaamaan korkeana ja sitä kautta koulutuskustannukset pysyvät kilpailukykyisinä suhteessa suurempiin koulutuksen järjestäjiin.

Kainuussa toimii Kajaanin ammattikorkeakoulu, Kajaanin yliopistokeskus sekä sen osana Mittaustekniikan yksikkö (MITY), sektoritutkimuslaitokset (MIKES, VTT, LUKE-Kainuu) sekä ammattikorkeakoulun ja yliopistokeskuksen yhteinen aikuis- ja täydennyskoulutuksen yksikkö (AIKOPA). Kainuussa toimii lisäksi CEMIS (Centre for Measurement and Information Systems), joka on Oulun ja Jyväskylän yliopistojen, Kajaanin ammattikorkeakoulun, VTT:n ja CSC:n (Tieteen tietotekniikan keskus) yhteinen mitta- ja tietojärjestelmiin erikoistunut sopimus pohjainen tutkimus- ja koulutuskeskus. Ammattikorkeakoulun itsenäisyyden ja ketteryuden sekä yliopistokeskuksen toimintaedellytysten turvaaminen ovat Kainuulle tärkeitä. Kainuun kipupisteinä on kuitenkin se, että yliopistollinen peruskoulutus on maakunnassa pelkästään muuntokoulutusten varassa. Verkkopohjaisen koulutuksen kautta alueelle tulee hankkia lisää kaiken tasoista koulutusta. Kainuussa pyritään rakentamaan keskeisille elinkeinoaloille saumattomat koulutusketjut toiselta asteelta ammattikorke- ja yliopistokoulutukseen saakka.

Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 25-34 -vuotiaista on Kainuussa 29,2 % (v.2016). Ylioppilastutkinnon suorittaa vuosittain noin 400-500, ammatillisen tutkinnon 1000-1300 ja ammattikorkeakoulututkinnon 350-450. Yliopistotutkinnon on vuoden 2013 Kajaanin opettajankoulutuksen lakkauttamisen jälkeen Kainuussa suorittanut vuosittain vain muutama henkilö.

Käynnissä / liikkeelle lähdössä olevat toimenpiteet

Teema: Koulutus ja osaaminen			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (päätetty + haettu)	Arvio lisärahoitustarpeesta
10. Prosessitekniiikan AMK-koulutus: yliopettajuudella rakennetaan KAMKin konetekniikan insinöörikoulutuksen yhteyteen prosessitekniiikan erikoistumismahdollisuus sekä koulutetaan syvällisemmin prosessiteollisuuteen perehtyneitä insinöörejä. Oppilaitosyhteistyö Terrafamen kanssa	KAMK ja Terrafame	Terrafame lahjoittama yliopettajuus	-
11. Prosessiteollisuuden ammattitutkintoon johtava kemianteollisuuden osaamisalan oppisopimuskoulutus (2 vuoden koulutus Terrafamella)	Kainuun ammattiopisto (KAO), Terrafame ja koulutuksen tuottaja	Rahoitus oppisopimuskoulutukseen valtiolta	-
12. SOTE alan koulutus- ja kehittämishankkeita sekä alan veto- ja pitovoiman vahvistaminen; Kainuun SOTE alan työnantajien yhteydenpito opiskelijoihin koko opiskelujen ajan, jotta saadaan valmistuvat työllistymään ja pysymään Kainuussa			
Ketterästi opittu	Kajaanin koulutusliikelaitos	352 000 € (ESR-hanke)	-
Innovative Nurse (IN) - Sairaanhoidajakoulutus väljästi asuttujen alueiden tarpeisiin	Karelia AMK, osatoteuttajat: Kajaanin ja Lapin AMK:t	1 559 250 € kokonaisrahoitus kaikille mukana oleville organisaatioille	-
Asiakas- ja palveluohjauksen erikoistumiskoulutus (30 op) tunnistettuun sosiaali- ja terveysalan osaamistarpeeseen vastaamiseksi	Päähakija: Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy, Sopimuksen osapuolet: centria, HAMK, JAMK, XAMK, Kajaani, Karelia, Lahti, Lappi, Laurea, Metropolia, Oulu, Saimaa, Satakunta, Savonia, Seinäjoki, Tampere, Turku, Vaasa, Arcada, Novia	495 000 €	
13. Datasta tekoälyyn insinöörikoulutus	KAMK	393 000 € (ESR-hanke)	-

Mahdolliset uudet toimenpiteet

Teema: Koulutus ja osaaminen			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (haettu / myönnetty)	Arvio rahoitustarpeesta
14. Prosessi- ja sähköautomaatiotekniikan insinöörikoulutusten toteuttaminen muuntokoulutuksina, 2-3 ryhmää (KAMKilla ei ole koulutusvastuuta näillä avaintoimialoilla. KAMK tuo muiden korkeakoulujen järjestämiä koulutuksia Kainuuseen).	KAMK yhteistyössä muiden AMK:n kanssa	-	300 000 € Haetaan rahoitusta OKM:n positiivisen rakennemuutoksen rahoituskokonaisuudesta.
15. Englanninkielisen ICT-alan koulutuksen käynnistäminen, koulutuksen järjestämisessä hyödynnetään FiTechin ja Helsingin Yo:n verkkokoulutuksia	KAMK	-	Selviää myöhemmin
16. Riittävän työvoiman tarjoamiseksi siltasopimuksen mukaisille toimialoille Kajaanin Ammattikorkeakoulun valmistumiskattoa nostetaan seuraavasti: Kori 2 (Liiketalous, hallinto- ja oikeustieteet ja palvelualat), valmistumiskattoa nostetaan 20 tutkinnolla ja Kori 3 (Luonnontieteet, tietojenkäsittely ja tietoliikenne, tekniikanalat) osalta 30 tutkinnolla.	KAMK (käsitellään KAMK:n ja OKM:n neuvotteluissa seuraavalla sopimuskaudella)		
17. Palvelukokonaisuuden suunnittelu ja käyttöönotto kainuulaisten yritysten sukupolven ja omistajanvaihdoksiin valmentamiseen (huomioidaan myös rahoituskysymykset sekä kv-yrittäjien tarpeet)	Kunnat, Kainuun ETU ja ELY, yritykset, KAMK, KAO ja AIKOPA	EAKR- / ESR-hanke ehkä mahdollinen	Tarkentuu suunnittelun edetessä
18. Luodaan ja pilotoidaan toimintamalli, jossa organisoidaan tehokkaita tapoja käyttää yrityksiä opiskelijoiden oppimisympäristöinä	KAO, Kainuun ELY ja yritykset	EAKR- / ESR-hanke ehkä mahdollinen	300 000 € toimintamallin rakentamiseen
19. Puutuoteteollisuuden oppimisympäristökoordinaattori Kuhmon Woodpolikseen: Koordinaattori hankkii opiskelijoita suorittamaan työharjoitteluja, opintojaksoja tai tutkintoja (tutkinnot antava oppilaitos sovitaan tapauskohtaisesti) Kuhmon Kantolan puutuotealan yrityksiin hyödyntäen alueella toimivan Woodpoliksen oppimisympäristöjä sekä tuotteistamaan alueen monipuolisia puutuoteteollisuuden koulutusmahdollisuuksia.	Kuhmon kaupunki, Woodpolis, oppilaitokset	ESR-hanke ehkä mahdollinen	300 000 €
20. Vetovoimaisten koulutuskokonaisuuksien luominen Kainuuseen ja olemassa olevan koulutuksen vetovoiman vahvistaminen	Oppilaitokset, kunnat, yritykset, Kainuun liitto ja ELY		Tarkentuu suunnittelun edetessä

Pilottiesitys / Koulutus ja osaaminen			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (haettu/ myönnetty)	Arvio rahoitustarpeesta
<p>21. Kainuun ja Pohjois-Savon yhteisenä pilottina osaamistili- ja osaamisetelikoelu: Selvitetään kokeilun toteuttamismahdollisuudet ja mikäli se on toteutettavissa, suunnitellaan ja käynnistetään pilotti. Toteutetaan se yhdessä työllisyysrahaston kanssa. Työttömyysvakuutusrahasto ja Koulutusrahasto yhdistyvät vuoden 2019 alusta Työllisyysrahastoksi. Työikäisille luodaan osaamistili tai -seteli, jonka avulla voi päivittää osaamistaan hankkimalla tarvittavaa koulutusta koulutuspalvelujen tarjoajilta. Työntekijät, työnantajat ja yhteiskunta kantavat yhdessä vastuun työvoiman osaamisen päivittämisestä. Osaamistilien tai -setelien hallinnointi ja elinikäisen oppimisen markkinoiden kehittämistehtävät voidaan osoittaa Työllisyysrahastolle, kuitenkin siten, että myös työttömät ja työelämän ulkopuolella olevat työikäiset olisivat kouluttautumisoikeuden piirissä. Oikeus koulutukseen on yhtäläisesti myös yrittäjillä.</p>	Tarkentuu toimenpiteiden suunnittelun myötä		Tarkentuu toimenpiteiden suunnittelun myötä

3.3 TKI-alustojen vahvistaminen

Toimivat ja ajantasaiset tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatiotoiminnan alustat ovat alueelle erittäin tärkeitä. Niiden avulla Kainuuseen voidaan luoda korkean osaamisen työpaikkoja, tutkimus- ja kehittämistoimintaa ja vetovoimaisia koulutusympäristöjä. TKI-alustoja luodaan maakunnan kärkitoimialoille sekä älykkään erikoistumisen painopisteisiin.

Kainuun älykkään erikoistumisen vuosien 2018–2021 painopisteet ovat: 1) teknologiateollisuudesta valintoina ovat mittaustekniikka, pelit ja simulaattorit sekä metalliteollisuuden innovaatiot, 2) biotalouden ja kaivosteollisuuden innovaatioista on valittu alan teollisuuden prosessi- ja ympäristömonitorointi sekä metsä-, ruoka- ja sinisen biotalouden innovaatiot sekä 3) hyvinvointi- ja terveysalan innovaatioista keskitytään aktiviteettimatkailuun sekä terveys-, liikunta- ja urheiluinnovaatioihin. Läpileikkaavia kaikissa älykkään erikoistumisen painopisteissä huomioitavia teemoja ovat kehitystä vauhdittavat teknologiasovellukset (KET), robotiikan, automaation, data-keskuspalveluiden, tekoälyn ja virtuaalitodellisuuden hyödyntäminen, kiertotalouden uudet ratkaisut ja sovellukset sekä vähähiilisuuden, resurssiviisauden ja ilmastonmuutoksen hillinnän ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen innovaatiot.

Mahdolliset uudet toimenpiteet

Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (haettu / myönnetty)	Arvio rahoitustarpeesta
<p>22. Valmistavan teollisuuden T&K-alustojen kehittäminen: Valmistavaa teollisuutta palvelevan Kainuun kärkitoimialoihin ja RIS3:n (teknologiateollisuuden, biotalouden ja kaivosteollisuuden sekä hyvinvointi- ja terveysalan innovaatiot) liittyvän ja kaikkien korkeakoulujen yhteiskäyttöön tarjottavan TKI- infrastruktuurien kehittäminen, jotka on seuraavassa esitetty kiireellisyyssjärjestyksessä:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uuden SOTE-simulaatioympäristön rakentaminen, jossa huomioidaan älykkään kotihoitoympäristön nykyiset ja edelleen kehitettävät ratkaisut. Ympäristö toimii testialustana yrityksille, parantaa SOTEn kustannustehokkuutta ja vähentää työvoimatarvetta. Tavoitteena on käynnistää ja toteuttaa investointi vuonna 2019. - Akkukemikaalitutkimusalustan kehittäminen KAMKn, OYn ja Terrafamen yhteistyönä. Tavoitteena hankkeistaa vuonna 2019, toteutus menee vuodelle 2020. - Moderniin biotalouteen liittyvä jatkojalostuslaboratorion kehittäminen. Tavoitteena on hankkeistaa se vuonna 2019 ja toteutus 2020. Kajaanissa aloittaa Oulun yliopiston modernin biojalostuksen professuuri 2019. - Biosensorilaboratorion vahvistaminen 	<p>Oulun Yo, KYK, KAMK, KAO, muut TKI-organisaatiot Kainuun liitto, SOTE ja ELY sekä yritykset</p> <p>SOTE-simulaatioympäristöä rakennetaan yhteistyössä Oulun yliopistollisen sairaalan testilaboratorion, Oulun yliopiston sekä Oulun AMK:n kanssa. KAMKin simulaatioympäristö keskittyy kotisairaanhoidon erityisesti harvaan asutun seudun tarpeista lähtien. Oulussa fokus on eri, KAMK:a täydentävä.</p>	<p>Valmistavan teollisuuden T&K-alustojen kehittäminen EAKR + valtio 200 000 €</p> <p>(myöntö valmistelussa)</p>	<p>200 000 € SOTE-simulaatioympäristö</p> <p>750 000 € akkukemikaalialusta</p> <p>750 000 € biotalouteen liittyvät alustat</p> <p>Biosensorilaboratorion vahvistaminen – rahoitustarve selviää myöhemmin</p>

3.4 Kansallinen ja kansainvälinen rekrytointi sekä työperäinen maahanmuutto

Väestön poismuuttoon on vaikuttanut vahvasti yliopistokoulutuspaikkojen puute. Suurinta muuttotappio on ollut 20–24-vuotiaissa, eli alueen ulkopuolelle opiskelemaan lähtevissä nuorissa. Koska Kainuun yliopistotason tutkintokoulutus on vähäistä, tarvitaan erityisosaajien ja erityisesti akateemisen työvoiman rekrytointiin tehokkaat käytännöt. Määrällisesti eniten Kainuussa kaivataan kuitenkin suorittavan tason työntekijöitä (sosiaali- ja terveydenhuoltoala, metalliteollisuus, metsäbiotalous, kaivostoiminta jne.). Näidenkään osaajien tarvetta Kainuun omat ikäluokat eivät riitä ratkaisemaan. Suomesta ja ulkomailta tulee houkutella Kainuuseen työntekijöitä sekä kainuulaisiin oppilaitoksiin opiskelijoita. Kainuun tulevat tuotannolliset investoinnit eivät voi toteutua ilman riittävää työvoimaa. Yritysten kasvu, työvoiman eläköityminen sekä mahdolliset julkisen sektorin uudet tehtävät lisäävät työvoiman kysyntää.

Käynnissä / liikkeelle lähdössä olevat toimenpiteet

Teema: Rekrytoinnin tehostaminen			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (päätetty + haettu)	Arvio lisärahoitustarpeesta
<p>23. Osaavan työvoiman rekrytointi Kainuuseen (RekryKainuu) -hanke (2017 - 2019). Hankkeen toimintaperiaatteena ja tavoitteena on edistää Kainuun eri toimijoiden aiempaa kiinteämpää yhteistoimintaa osaavan työvoiman aktivoimiseksi alueelle. Toimenpiteillä haetaan ratkaisuja työvoiman ja yritysten kohtaanto-ongelmiin, ja Kainuun kannalta keskeisten toimialojen työvoiman saatavuuden turvaamiseen edistämällä alueellista liikkuvuutta. Hankkeen toimenpiteitä ovat mm. rekrytointitapahtumat, monikanavainen viestintä ja koulutukset (rekrytointiosaamisen kehittäminen).</p>	Kainuun liitto ja Kainuun Etu	460 000 € ESR (päätetty)	-
<p>24. Paltamoon suunnitteilla olevan biotuotetehtaan (KCF) aluetaloudellisten ja työllisyysvaikutusten arviointi</p>	Kainuun liitto, Paltamon kunta, Pöyry Oy	15 000 € (päätetty)	Selvityksen toimenpide-esitysten toteutuksen kustannukset määrittävät rahoitustarvetta
<p>25. Työvoimaa Kainuun metsiin, MetsäRekry-hanke</p>	Kainuun metsäkeskus	408 000 € ESR-rahoitus	-

Mahdolliset uudet toimenpiteet

Teema: Kansainvälinen rekrytointi ja työperäinen maahanmuutto			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (haettu / myönnetty)	Arvio rahoitustarpeesta
<p>26. EURES-työväilyksen tehostaminen sekä ryhmärekrytoinnit yhteistyössä yritysten ja kuntien kanssa; yrityksille tiedottaminen EURESsta. Yhteistyön tehostaminen yksityisten henkilöstövuokrausfirmojen kanssa.</p> <p>Toimenpide sisältää mm. ulkomailta täsmäosaajia täsmätarpeeseen -konseptin luomisen, jossa rakennetaan toimintamalli ja määritetään yritysten osaamistarve yhdessä</p>	Kunnat, Kainuun ELY ja SOTE, yritykset, oppilaitokset, Kainuun Etu, yksityiset henkilöstövuokrausfirmat, EURES-toimijat		150.000€ Alueellinen koordinointi ja yhteistyömallin luominen Osa toimista tehdään EURES-toimintoina, osassa pyritään hyödyntämään Talent Boost -ohjelmaa ja Kokka

<p>koulutustoimijoiden sekä työvoimaviranomaisten kanssa. Tähän tarpeeseen vastaavalle osajalle rakennetaan polku, johon sisältyy yrityksen tahdon ilmaisu, työvoimaviranomaisten hoitama työlupaprosessi, koulutusorganisaation tuottama osaamisen ajantasaistaminen sekä siirtyminen työtehtäviin.</p> <p>Toimintamallissa kartoitetaan EURES-toimijoiden tuella eurooppalaisia rakennemuutosalueita ja niiden mahdollisia työvoimareservejä (ja heidän perheitään). Osajille tarjotaan mahdollisuutta työskennellä Kainuussa. Koulutustoimijat tuottavat sisällön osaamiskapeikkojen täyttämiseen sekä työskentelyyn Suomessa. Tavoitteena on osaamisen päivittäminen täsmä- ja lyhytkursseilla. Tiivistetään yhteistyötä yksityisten henkilöstövuokrausfirmojen ja julkisten toimijoiden kanssa.</p> <p>Toimenpide toteutetaan yhteistyössä julkisen ja yksityisten työnvälitystoimijoiden kanssa, EURES-verkosta sekä mahdollisuuksien mukaan Talent Boost –toimenpideohjelmalla hyödyntäen. Huomattavaa on, että tässä keskitytään suorittavan työn tekijöihin ja isompiin massoihin kuin vain yksittäisiin, korkeakoulutettuihin osajiin.</p>			<p>kohti Suomea ESR kokonaisuutta. Toimintojen alueelliseen koordinointiin tarvitaan kuitenkin erillisrahoitusta.</p>
<p>27. Kausi- ja vuokratyöntekijöistä kainuulaisiksi asukkaiksi (Luodaan menetelmä alueella jo työskentelevien ulkomaalaisten kausi- ja vuokratyöntekijöiden kontaktointiin ja kohtaamiseen heidän ollessaan alueella. Kartoitetaan kausityöntekijöiden sekä heidän mahdollisten puolisoitten osaamis- ja koulutustausta, tarjotaan sen mukaisesti mahdollisuutta työllistyä maakuntaan pysyvästi)</p>	<p>Kunnat, yritykset, Kainuun Etu ja Kainuun liitto</p>		<p>200 000 € menetelmän hankkeistaminen</p>
<p>Pilottiesitys / Kansainvälinen rekrytointi ja työperäinen maahanmuutto</p>			
<p>Toimenpide</p>	<p>Vastuutahot</p>	<p>Rahoitus (haettu/ myönnetty)</p>	<p>Arvio rahoitustarpeesta</p>
<p>28. Kainuusta työ- ja oleskelulupapilottialue Tehdään Kainuusta pilottialue työlupaprosessin helpottamisessa ja poistetaan tarveharkinta. Sujuvoitetaan maakuntaan tulevien opiskelijoiden ja työvoiman työ- ja oleskelulupakäytäntöjä.</p>	<p>Kainuun liitto ja ELY ja muut kainuulaiset toimijat sekä ministeriöt, tarkentuu toimenpiteiden suunnittelun myötä</p>		<p>Tarkentuu toimenpiteiden suunnittelun myötä</p>

<p>Perustelut: Jos yritys lähtee siihen prosessiin, että hankkii työvoimaa ulkomailta, on siihen mennessä kaikki kivet Suomessa käännetty. Tarveharkinnalle ei tarvetta. Kainuussa ikärakenne sellainen, että nuoria ja perheitä on saatava lisää ulkomailta). Opiskelijoiden osalta pitkä viisumiselvitys pitää lyhentää kahteen kuukauteen ja heidän työskentely mahdollisuuksia on helpotettava opintojen aikana.</p>			
<p>29. Talent Boost – Kasvua kansainvälisistä osaajista Vahvistetaan kansainvälisten osaajien houkuttelua ja rekrytointia alueille, kansainvälisten osaajien ja yritysten kohtaamista sekä työmarkkinoiden, start up- ja innovaatiotoiminnan avoimuutta ja houkuttelevuutta kansainvälisille osaajille. Siltasopimusalueet kehittävät kansainvälisiin osaajiin liittyvää yhteistyötä alueen eri toimijoiden välillä asiakaslähtöisten palveluprosessien luomiseksi. Siltasopimusalueiden kansainvälisiin osaajiin liittyvä työ kytketään kansalliseen Talent Boost -toimenpideohjelmaan, kuten Business Finlandin koordinoimaan kv. osaajatyöhön.</p>	<p>Siltasopimusalueet, TEM, Business Finland</p>		<p>Tarkentuu toimenpiteiden suunnittelun myötä</p>
<p>Teema: Rekrytoinnin tehostaminen</p>			
<p>Toimenpide</p>	<p>Vastuutahot</p>	<p>Rahoitus (haettu / myönnetty)</p>	<p>Arvio rahoitustarpeesta</p>
<p>30. Soft-landing / Welcome to Kainuu – vastaanottokonsepti Asettautumis- ja kotouttamispalvelut kuntoon ja saataville maakuntaan muuttajille.</p> <p>Toimenpide sisältää esim:</p> <p>Tukitoimintojen luominen kuntien omille maakuntaanmuuttoon liittyville toiminnoille kuten maahantulon viranomaisasioissa auttamista, muuttoon ja asunnon löytämiseen liittyviä palveluita, rekrytoitavan osaajan lasten koulu- ja päiväkotipaikan järjestämiseen liittyvää apua ja neuvontaa jne.</p> <p>Asettautumispalvelujen tuotteistaminen ja hyvien käytäntöjen levittäminen kaikkiin maakunnan yrityksiin</p> <p>Ns. rinnallakulkijoiden tuominen yrityksiin kv-työntekijöiden tueksi ensimmäisten viikkojen/kuukausien aikana.</p>	<p>Toimintamallin kokonaiskoordinointi:</p> <p>Kunnat, Kainuun Etu ja Kainuun liitto, ELY ja SOTE, yritykset ja julkisen sektorin työnantajat, oppilaitokset</p> <p>Koulutus: KAMK, AIKOPA, KAO, Edukai, Kainuun Aalto</p>		<p>300 000 €</p> <p>Toimintamallin rakentamiseen ja alueellisten toimintojen yhteensovittamiseen sekä toimenpiteiden koordinointiin</p> <p>ESR -hankerahoitus joihinkin osiin mahdollinen, lisäksi hyödynnetään Työvoiman liikkuvuus Euroopassa - hanketta ja Talent Boost -ohjelmaa.</p>

<p>Kummi- ja ystäväperhetoiminnan organisointi</p> <p>Kotouttamissuunnitelman laatiminen myös työperäiselle maahanmuuttajalle ja koko hänen perheelleen.</p> <p>Koulutustarjonnan (erityisesti suuren työvoimatarpeen aloilla) esilletuonti ja markkinointi maakuntaan muuttajille ja muille kiinnostuneille.</p> <p>Yhteydenpito Kainuuseen tuleviin suomalaisiin ja kv-opiskelijoihin ja sitouttaminen alueeseen ja työnantajiin jo opiskelun aikana. Edistetään työnantajien yhteydenpitoa opiskelijoihin, jotta saadaan valmistuvat työllistymään ja pysymään Kainuussa (veto- ja pitovoima).</p>			
---	--	--	--

3.5 Tunnettuus, veto- ja pitovoima

Positiivinen maakuntakuva tukee aluekehityksessä myönteisen kierteen aikaansaantia. Kainuun kehittämisessä ja markkinoinnissa korostetaan vahvuuksia, mahdollisuuksia ja onnistumisia eli vetovoimaisia työmarkkinoita, kasvuyrityksiä, kansainvälistymistä, elinvoimaa ja osaamista sekä hyvää elinympäristöä. Kainuun poikkeuksellisen vahvan maakuntaidentiteetin pohjalle rakentuva, uudistuva ja alueen asukkaiden ja toimijoiden omakseen kokema maakuntakuva tukee sekä kainuulaisten itsetuntoa että alueen vetovoimaa. Maakuntaohjelman toteuttaminen eri toimialoilla luo edellytykset positiiviselle Kainuu-kuvalle, jonka vahvistaminen ja kehittäminen vaativat sekä hyviä tekoja että osuvaa viestintää.

Kainuun maakuntakuvatutkimuksen 2017 mukaan Kainuun ehdoton mielikuvavaltti on luonto. Kainuu kiinnostaa erityisesti matkailualueena. Kainuusta piirtyy myönteinen kuva, mutta se on harmillisen heikosti tunnettu. Mielikuvatutkimuksen perusteella Kainuun innovatiivisuus ja osaamiskärjet eivät riittävästi näy. Sen sijaan erityisen kannustava on tutkimuksen tulos – mitä paremmin Kainuun tuntee, sitä myönteisempi kuva alueesta on. Samanaikaisesti työttömyys on Kainuussa laskenut nopeasti ja on historiallisen alhaisella tasolla. Lähtökohdat uusien asukkaiden saamiseen ovat hyvät. Kainuussa on töitä ja pulaa tekijöistä. Elämisen laatu ja asumisviihtyisyys ovat huippuluokkaa. Kainuulaiset kokevat itsensä onnellisiksi. Positiivinen viesti ja Kainuu ylipäättään pitää saada laajemmin näkyviin. Siinä on vetovoimaisen maakuntakuvan kehittämisen ydin. Mielikuvaan Kainuusta ovat vaikuttaneet eniten omakohtaiset kokemukset, joita luovat ennen kaikkea matkailu ja vierailut alueella. Näin matkailupalveluita kehittämällä ja matkailijamääriä lisäämällä vahvistetaan Kainuun palvelutarjontaa ja vetovoimaa sekä laajennetaan positiivista viestiä Kainuusta. Olennaista on lisätä tietoisuutta Kainuun tarjoamista mahdollisuuksista, osaamisesta ja innovatiivisuudesta vahvuuksia, onnistumisia ja menestystarinoita esille tuomalla.

Maakuntaohjelman tavoitteena on, että Kainuun positiivinen maakuntakuva ja vetovoima vahvistuvat ja tuovat lisää asukkaita, työntekijöitä, opiskelijoita, matkailijoita ja investointeja Kainuuseen.

Mahdolliset uudet toimenpiteet

Teema: Tunnettuus, veto- ja pitovoima			
Toimenpide	Vastuutahot	Rahoitus (haettu / myönnetty)	Arvio rahoitustarpeesta
31. Kainuun maineyön vahvistaminen kansallisesti ja kansainvälisesti, Kainuun kuntien ja muiden toimijoiden yhteisen some-alustan ja konseptin luominen rekrytointimarkkinointiin (vrt. Lappi); huomioidaan kaikki some-palvelut, palvelun jatkuva päivittäminen.	Kunnat, Kainuun Etu ja Kainuun liitto, ELY, SOTE, yritykset ja julkisensektorin työnantajat	-	400 000 €

4. Siltasopimuksen seuranta

Kainuun maakuntahallitus ohjaa ja seuraa siltasopimuksen toteutusta Kainuussa. Valtakunnallisesti siltasopimuksen sihteeristö ja siltasopimusryhmä ohjaavat ja seuraavat toimeenpanoa.

LIITE 1 KaiCellFibers Oy, Paltamon biotuotetehdasinvestointi

Aikataulu: investointipäätöskelpoisuus vuonna 2019, rakentaminen käyntiin 2020 ja kestää noin kolme vuotta. Biojalostamon tuotanto käynnistyy vuoteen 2023 mennessä.

Tehtaan rakentamisaika:

- työvoimatarve noin 2000 henkilöä vuosina 2020 - 2023

Työvoimatarve

Tehdas-alueen sisällä:

- Kokonaistarve noin 220 henkilöä, joista: kunnossapito 30, sähköautomaatio 15, prosessimiehitys 130, laborantit 20, tuotevarasto 10, lisäksi johto ja myynti – yksittäisiä työpaikkoja, raskas kunnossapito ulkoistetaan alan yrityksille

Metsä- ja puunhankinta:

- työvoimatarve (150 metsäkonekuljettajaa, 50 kuorma-autonkuljettajaa), noin 30 koneketjua (-> kunnossapitotarve), muu metsänhoitotarve (metsänistutus, hakkuujäljet)

Paltamon biotuotetehdasinvestoinnin työvoiman koulutustarpeisiin rakennetaan erillinen koulutuskokonaisuus, joka liitetään myöhemmin Kainuun siltasopimukseen.